

Zitting 1976–1977

13 837

Voorstel van wet van de leden De Vries, Aarts, Kappeyne van de Coppello, De Kwaadsteniet, Tilanus en Waltmans tot wijziging van de Enquêtewet

Nr. 6

MEMORIE VAN ANTWOORD

Ontvangen 15 november 1976.

1. De ondergetekenden namen met veel belangstelling kennis van de voorlopige bevindingen van de vaste Commissie voor Binnenlandse Zaken met betrekking tot hun voorstel van wet. Voor de instemming en waardering welke het ontwerp in ruime kring blijkt ten deel te vallen zijn zij erkentelijk. Gaarne zullen zij op de in het voorlopig verslag vermelde vragen en opmerkingen en suggesties ingaan.

2. *Algemeen*

Verschillende fracties schonken aandacht aan het door de indieners nagestreefde doel en aan de vraag of de voorgestelde middelen dat doel inderdaad bereikbaar kunnen maken.

De memorie van toelichting wijst er reeds op dat het recht van enquête in ons land praktisch in onbruik is geraakt. Indien men de wel zeer bijzondere enquête naar het regeringsbeleid in de periode 1940–1945 buiten beschouwing laat, zijn in ons land slechts acht enquêtes gehouden. De laatste van deze acht enquêtes vond bijna negentig jaar geleden plaats.

De initiatiefnemers beogen het enquêterecht uit zijn sluimerend bestaan te wekken. Daarvoor is nodig dat het recht van enquête zowel binnen als buiten het parlement beschouwd wordt als een normale parlementaire bevoegdheid in plaats van als het «buitenissige» paardemiddel waarvan de commissie voor de verzoekschriften in 1967 repte. De indieners zijn daarom verheugd dat hun voorstellen lijken te hebben bijgedragen tot nieuwe aandacht voor het enquêterecht en bezinning op de bijzondere mogelijkheden daarvan.

Indien deze aandacht metterdaad zal leiden tot een grotere toepassing van het recht van enquête verwachten de indieners met de leden van de fractie van de VVD dat de door hen gedane voorstellen deze toepassing zullen vereenvoudigen.

Zoals uit de voorstellen zelf valt af te leiden hebben de indieners niet getracht drastische wijzigingen voor te stellen. Veeleer zoeken zij aansluiting bij in het verleden concreet gebleken behoeften en geopperde suggesties. Ook een andere praktische reden noopte tot beperking. Aangezien het onderhavige ontwerp tot stand is gebracht door leden van zes verschillende fracties – hetgeen veel tijdrovend overleg met zich meebracht – is uiteindelijk besloten tot beperking van verdere studies en het formuleren van die wijzigingen waarover overeenstemming was bereikt. Uiteraard wachten de in-

dieners met belangstelling af of de Kamer verdergaande wijzigingen wil overwegen.

De leden van de GPV-fractie toonden belangstelling voor het oordeel van de indieners over een zinsnede uit een artikel over het enquêterecht van de hand van mr. E. C. M. Jurgens¹. In plaats van zich te begeven in tekstexegese willen de indieners liever hun eigen waardering van het enquêterecht als volgt onder woorden brengen. Het parlement behoeft voor de uitoefening van zijn plicht het regeringsbeleid te controleren en zijn taak als medewetgever te beschikken over daarvoor relevante informatie. Het recht van enquête is voor het parlement één van de middelen om zich van zodanige informatie te voorzien. Welke conclusies men aan de informatie verbindt en tot welke daden deze aanleiding geeft, komt eerst aan de orde wanneer de informatie is verkregen. Elk kamerlid en elke fractie zullen daarover hun eigen oordeel willen vormen. De wens echter om op grond van de best mogelijke informatie te oordelen behoort naar de mening van de indieners die van het gehele parlement te zijn. In dit verband verwijzen zij gaarne naar de principiële uiteenzetting² van Oud.

Meer pertinent met betrekking tot de opvattingen van de heer Jurgens willen de indieners wel opmerken dat uit diens gehele artikel naar hun oordeel kan worden afgeleid dat hij zich in bovenstaande gedachtengang zou kunnen vinden.

3. Vaste enquêtecommissie

De leden van de fractie van de PvdA vroegen zich af waarom de indieners twee kardinaal genoemde punten uit het voorontwerp van wet dat de commissie voor de verzoekschriften in 1967 opstelde, niet hebben overgenomen, te weten de instelling van een vaste commissie voor de uitoefening van het enquêterecht en voorziening in de mogelijkheid dat wanneer de Kamer met reces is, het presidium namens de Kamer toestemming voor een enquête verleent.

Wat betreft het eerste punt dient te worden opgemerkt dat het voorstel van de commissie voor de verzoekschriften niet inhield *dat* er een vaste commissie voor de uitoefening van het enquêterecht zou komen, doch dat elk der Kamers *ook* zou kunnen besluiten haar commissie voor de verzoekschriften aan te wijzen als permanente enquêtecommissie. De commissie voor de verzoekschriften zou overigens, indien deze aanwijzing zou hebben plaatsgevonden, de bevoegdheden ingevolge de wet slechts kunnen uitoefenen nadat door of namens de Kamer een zaak voor zodanig onderzoek naar haar zou zijn verwezen. Het beraad over deze gedachte heeft de indieners tot de conclusie gebracht dat het alleszins de vraag is of de samenstelling van de commissie voor de verzoekschriften wel voor elk denkbaar onderzoek de meest geschikte zou zijn. Het in het ingediende ontwerp neergelegde open systeem heeft de voorkeur, te meer daar voor elk onderzoek ingevolge de enquêtetw et toch een verwijzing door of namens de Kamer nodig zou zijn geweest, waardoor geen tijdwinst zou worden kunnen geboekt. Daarbij kan nog worden aangetekend dat het ook ingevolge de huidige voorstellen de Kamer vrij staat om een bepaalde kwestie door de commissie voor de verzoekschriften in de vorm van een parlementaire enquête te laten onderzoeken.

De vraag van deze leden hoe de indieners staan tegenover de gedachte een vaste enquêtecommissie in het leven te roepen waaraan steeds de uitvoering van een enquêtebesluit wordt opgedragen is hiermede impliciet beantwoord. Gezien het in beginsel onbepaalde terrein waarop enquêtes kunnen worden gehouden valt immers moeilijk te voorzien op welke specifieke bekwaamheden en deskundigheden binnen de Kamer het best een beroep kan worden gedaan. De indieners achten overigens wel denkbaar dat als er een vaste enquêtecommissie zou zijn, de Kamer een voorstel tot het houden van een enquête afkomstig van deze commissie stilzwijgend zou kunnen bekrachtigen. Nu zij geen voorkeur voor een zodanige commissie kunnen uitspreken is deze procedure voor hun voorstellen minder relevant.

¹ Jurgens, E. C. M. De Parlementaire Enquête, in: Politiek, Parlement, Democratie, blz. 99 e.v. Deventer 1975.

² Oud, P. J. Het constitutioneel recht van het Koninkrijk der Nederlanden, deel I, blz. 678.

Het tweede kardinale punt waaromtrent de PvdA-fractie in dit verband op heldering verzocht, betreft de mogelijkheid om door het presidium tijdens een Kamerreces aan een als permanente enquêtemissie aangewezen commissie voor de verzoekschriften een onderzoek op te kunnen dragen. De indieners hebben zich tegen de achtergrond van hun doelstelling afgevraagd of deze voorziening wel zo urgent moest worden geoordeeld nu de Kamer – afgezien van de enquête naar het regeringsbeleid 1940–1945 – bijna negentig jaar lang ook buiten de recesperiodes niet tot het instellen van enquêtes heeft besloten. Bij de indieners bestond grote aarzeling om het presidium deze bevoegdheid, die belangrijke politieke implicaties zou kunnen hebben, toe te kennen. Men dient zich toch af te vragen of dat college daartoe voldoende breed is samengesteld. In geval van uitzonderlijk belangrijke en urgente onderzoeken lijkt het de indieners meer voor de hand te liggen de Kamer zelf bijeen te roepen.

4. *Enquêterecht voor een parlementaire minderheid*

De leden van de fractie van de P.v.d.A. vroegen of de indieners nog inlichtingen konden verschaffen over de wijze waarop het enquêterecht in andere landen in de praktijk wordt gebracht, en wel in het bijzonder over de vraag of in andere landen minderheden in het parlement het recht van enquête hebben. Uiteraard hebben de indieners getracht zich omtrent het enquêterecht in het buitenland een beeld te vormen. Deze materie lijkt bijzonder complex, te meer omdat een behandeling van het enquêterecht in andere landen niet valt los te zien van de bijzondere kenmerken van de geschiedenis, staatsrechtelijke positie en werkwijze van de respectieve parlementen. Van een algemene beschrijving van het enquêterecht in andere landen, die, wil zij verantwoord zijn, geruime tijd aan studie en onderzoek zou vergen, menen zij, ook gelet op de context van hun eigen voorstellen, te mogen afzien.³

Wat betreft het recht van een minderheid binnen het parlement om een enquête te doen instellen, waarover de fracties van de P.v.d.A. en de P.P.R. nadere inlichtingen verzochten, lijkt uitsluitend de situatie in de Duitse Bondsrepubliek van belang. Voor zover bekend kent nl. alleen de Duitse grondwet een recht van een minderheid in het parlement om tot een enquête te besluiten. De regeling is neergelegd in de navolgende bepaling van de grondwet:

Artikel 44:

(1) Der Bundestag hat das Recht und auf Antrag eines Viertels seiner Mitglieder die Pflicht, einen Untersuchungsausschuss einzusetzen, der in öffentlicher Verhandlung die erforderlichen Beweise erhebt. Die Öffentlichkeit kann ausgeschlossen werden.

De indieners hebben er in hun memorie van toelichting reeds op gewezen dat een regeling van het minderheidsrecht in de Enquêtetwet de vraag oproept of daarmee in strijd wordt gehandeld met de Grondwet. Met de leden van de V.V.D. zijn zij van mening dat zulks inderdaad het geval is. Waar de Grondwet rechten toekent aan het parlement wordt zulks algemeen zo verstaan dat het parlement bij meerderheidsbesluit over die rechten kan beschikken. Zulks geldt ook ten aanzien van het recht van interpellatie zoals de leden van de P.v.d.A. terecht in herinnering riepen. Het zou een opvallende doorbraak van dit systeem zijn als thans het recht van enquête aan een parlementaire minderheid zou worden toegekend. Naar de mening van de indieners zou daartoe een wijziging in de Grondwet noodzakelijk zijn.

De indieners doen dan ook een beroep op de leden van de P.P.R. die hadden aangekondigd op dit punt een amendement te overwegen, zich daarop nader te willen beraden.

Daarbij zou ook betrokken kunnen worden de overweging dat een Kamer, die bereid gevonden zou kunnen worden in de wet vast te leggen dat voor een onbekende reeks van enquêtes in de toekomst een gekwalificeerde minderheid voldoende zou zijn, zonder zodanige wettelijke bepaling, ruimte aan zo'n minderheid zou willen verschaffen. Zonder wijziging van de Grondwet

³ Een recente rechtsvergelijkende studie biedt Gascard, J. R., *Das parlamentarische Untersuchungsrecht in rechtsvergleichender Sicht*, Kiel, 1966.

lijkt de indieners meer relevant in hoeverre een Kamer die de minderheidsregel niet zonder meer wil garanderen desondanks bereid zal zijn aan een enquêtevoorstel van een minderheid gehoor te geven.

Met de leden van de P.v.d.A. achten de indieners de praktijk die zich met betrekking tot het toestaan van interpellaties heeft ontwikkeld in dit opzicht van groot belang.

5. *Nauwkeurige omschrijving*

Door een aantal leden van de V.V.D.-fractie, alsmede door de fracties van de C.P.N. en G.P.V. werd aandacht geschonken aan het voorstel het vereiste van nauwkeurigheid van het onderwerp van onderzoek niet in de nieuwe tekst op te nemen. Zoals reeds in de memorie van toelichting werd aangeduid stelt de Kamer zelf in het enquêtebesluit het onderwerp van onderzoek vast. Elk lid van de Kamer staat het daarbij uiteraard vrij om voorstellen te doen met betrekking tot de formulering van het onderwerp van onderzoek.

De leden van de C.P.N. opperden dat het weglaten van het vereiste van nauwkeurigheid het gevaar met zich mee kon brengen dat een politieke meerderheid zich ten opzichte van politieke minderheden bepaalde rechten zou gaan toeëigenen. Zij wezen in dit verband op bepaalde activiteiten van onderzoekscommissies uit de Amerikaanse Senaat. De indieners menen dat tegen zodanige bejegening van politieke minderheden door politieke meerderheden waarborgen gevonden kunnen worden in een waarachtige democratische gezindheid, waardoor ons parlementair stelsel gedragen wordt. Deze gezindheid achten zij hecht in de Nederlandse samenleving verankerd.

Overigens is de indieners niet bekend of het feit dat de Amerikaanse Senaatscommissie tot het gewraakte onderzoek kon overgaan hoofdzakelijk of mede valt toe te schrijven aan een gebrek aan nauwkeurigheid bij het formuleren van het onderwerp van onderzoek.

Een aantal leden van de V.V.D. onderkende dat de Kamer zelf bepaalt met welke mate van nauwkeurigheid het onderzoek moet zijn omschreven. Zij waren echter bevreesd dat de belangen van de te horen personen uit het oog zouden zijn verloren. De indieners achten deze vrees niet gegrond. Het begrip «nauwkeurig» is subjectief bepaald. Wat de een nauwkeurig noemt behoeft dat voor een ander niet te zijn. Zij wijzen erop dat onder de huidige wettekst elke door de kamer aanvaarde omschrijving van het onderwerp van onderzoek per definitie nauwkeurig is. Het vereiste van nauwkeurigheid in de wet vast te leggen biedt schijnzekerheid. Waar het om gaat is dat de Kamer zo goed mogelijk aangeeft waarop het onderzoek betrekking zal hebben. Elk lid kan daartoe de omschrijving die hij het meest adequaat acht voorstellen. De Kamer zal daarover beslissen. Om een indruk te geven van de mate van nauwkeurigheid die het parlement kort na het in werking treden van de Enquêtewet voldoende oordeelde, worde herinnerd aan de volgende onderwerpen van enquêtes:

1861–1862 omtrent de zeemacht die Nederland behoeft

1873–1874 omtrent de Nederlandse koopvaardijvloot

1880–1881 omtrent de exploitatie der Nederlandse spoorwegen

1886–1887 betreffende de werking van de wet van 19 september 1874

(Staatsblad nr. 130) en omtrent de toestand van fabrieken en werkplaatsen.

Op het niet naleven van de eis van nauwkeurigheid bestaat geen sanctie. De Kamer beslist bij elk onderzoek aan welke eisen een omschrijving van het onderwerp behoort te voldoen. De indieners vertrouwen erop dat de gedachtenwisseling die over dit onderwerp is gevoerd ertoe zal bijdragen dat de Kamer zich bij toekomstige enquêtes moeite zal geven het onderwerp van onderzoek zo goed mogelijk aan te duiden.

Wat de positie van de getuige betreft stelt het ontwerp in dit opzicht geen wijzigingen voor. Indien een getuige weigert een vraag te beantwoorden en het oordeel van de rechter over deze kwestie zou worden ingeroepen, dan zal hij de toetsing waarop de leden van de V.V.D.-fractie doelen op de zelfde

wijze verrichten als voorheen. Denkbaar is dat de rechter zich zal afvragen of een enquêtecommissie in redelijkheid tot het oordeel kon komen dat een vraag binnen het kader van het onderwerp toelaatbaar is en dus beantwoord moet worden, anderzijds zal hij kunnen nagaan of een getuige in redelijkheid tot de overtuiging kon komen dat een vraag buiten het bestek van het onderzoek viel.

6. *Verschoningsrecht*

Aan de leden van het G.P.V. die vroegen hoe gehandeld dient te worden als een getuige niet wil antwoorden, kan worden geantwoord dat zulks allereerst aan de prudentie van de enquêtecommissie is overgelaten en in uiterste consequentie ter beoordeling staat van de onafhankelijke rechter. Naar aanleiding van de door een aantal leden van de V.V.D. in dit verband nog gestelde vraag over de bescherming van de belangen der getuigen kan worden opgemerkt dat het ontwerp geen wijziging brengt in de wettelijke bepalingen omtrent het verschoningsrecht. Wel wordt ter meerdere zekerheid van de getuige hem de mogelijkheid van bijstand geboden.

De leden van de P.v.d.A., P.P.R. en P.S.P. vroegen nadere toelichting over de artikelen van de Enquêtewet die regelen welke personen niet mogen worden gehoord en wanneer getuigen zich mogen verschonen. De indieners wijzen erop dat in deze artikelen door hen geen wijziging wordt voorgesteld. Wel hebben zij bestudeerd of aan deze artikelen een meer eigentijdse redactie kon worden gegeven. De problematiek van het verschoningsrecht is echter dermate ingewikkeld dat zij uiteindelijk hebben besloten deze problematiek thans te laten rusten. Voor zover zij hebben kunnen nagaan, hebben zich met betrekking tot deze artikelen in het verleden geen moeilijkheden voorgedaan. Indien het toekomstig gebruik van de Enquêtewet daartoe aanleiding zou geven zou een wijziging van deze artikelen alsdan moeten worden overwogen.

De leden van de P.v.d.A. vroegen concreet wie ingevolge de huidige tekst van de enquêtewet uit hoofde van zijn stand tot geheimhouding verplicht is. De memorie van toelichting bij artikel 19 van de Enquêtewet vermeldt: «De grond van verschooning, in artikel 18 als beginsel vooropgesteld, gedooft geene uitzondering wanneer die door geneesheren, geestelijken of andere, door hunnen stand of beroep tot geheimhouden verplichte personen wordt ingebracht». Hieruit blijkt dat «stand» een ouderwetse aanduiding is van een bepaalde beroepscategorie. Overigens kent ook artikel 218 van het Wetboek van Strafvordering een vrijwel identieke bepaling.

De stelling van de leden van de P.v.d.A. dat in het bestaande artikel 18 het aan de getuigen wel zeer gemakkelijk wordt gemaakt een beroep te doen op fabrieksgeheim wordt niet nader toegelicht.

Uit de memorie van beantwoording blijkt met betrekking tot het toenmalige artikel 17 dat deze verschoningsregel betrekking heeft op geheime middelen of bestanddelen welke in fabrieken of andere bedrijven gebruikt worden. De Regering gaf toe dat het algemeen belang bij de kennis van dusdanige geheime bewerkingen betrokken kan zijn, maar anderzijds meende zij dat die kennis tot de bijzondere eigendom kan behoren. Enkel en alleen als getuigen de beantwoording van vragen «onbestaanbaar achten met de aangegeven verplichtingen tot geheimhouding, of met het geoorloofd eigenbelang tot uitsluitend bezit der hier bedoelde geheime bewerkingen», mogen zij zich van beantwoording verschonen. Met «soortgelijke bijzondere belangen» bedoelt men de zodanige waarvan de openbaarmaking nadelig op middelen van bestaan, eigendom of bezitsrechten zou kunnen werken. Het lijkt de indieners dat met deze toelichting de beperking van de geheimhoudingsplicht tot fabrieksgeheimen, geheime procédés, bereidingswijzen e.d. voldoende is aangegeven. Zij verwachten overigens niet dat de belangstelling van enquêtecommissies zich dikwijls tot deze materie zal uitstreken. Indien bij toepassing van deze bepaling in de praktijk problemen zouden ontstaan zou naar een redactie die overeenstemt met de huidige wettelijke be-

palingen tot bescherming van industriële eigendom kunnen worden gezocht.

De vraag of het mogelijk is om ter vervanging van de huidige tekst van artikel 18 tot een afweging te komen van het particulier en het algemeen belang, zoals dat in artikel 4 van wetsontwerp 13 418 (Wet openbaarheid van bestuur) is gedaan kan in beginsel bevestigend worden beantwoord. De vraag is echter of daarmee het verschoningsrecht in kwestie niet veel moeilijker hanteerbaar wordt dan door een duidelijke beperking tot bedrijfsgeheimen. Opgemerkt mag worden dat artikel 4 van wetsontwerp 13 418 een aanzienlijk aantal vage criteria bevat. De in artikel 4, lid h, vermelde overweging ligt uiteraard ook aan de huidige tekst van artikel 18 ten grondslag. Daarnaast echter bevat artikel 4 een aantal overwegingen die verschoning mogelijk maken welke voor de Enquêtewet niet of minder relevant zijn.

7. *Inzage stukken*

De leden van de fractie van de P.P.R. en de leden van de P.v.d.A.-fractie stelden in dit verband de vraag of geen stringentere bepaling moest worden ontworpen voor het aan de commissie ter inzage geven van bescheiden. De indieners zijn met deze vragenstellers van mening dat het enquêterecht niet veel om het lijf zou hebben zonder deze verplichting. Zij zullen ter zake een nota van wijziging indienen. Voor een wijziging van het recht op inzage van ambtelijke stukken leek hun vooralsnog minder aanleiding te bestaan. Wellicht zou zodanige wijziging kunnen of moeten worden overwogen na de behandeling van het wetsontwerp openbaarheid van bestuur.

8. *Het horen van bewindslieden*

De leden van de fracties van de P.v.d.A., P.P.R. en P.S.P. stelden de in artikel 3, tweede lid, van de huidige Enquêtewet neergelegde beperking van de mogelijkheid tot het horen van bewindslieden aan de orde. Hoofden van departementen kunnen alleen worden gehoord op de wijze voorzien in artikel 104 van de Grondwet, te weten door middel van een interpellatie. Krachtens artikel 104 van de Grondwet en in overeenstemming met de Wet van 25 januari 1957, Stb. 24 (Nadere voorzieningen in verband met de invoering van de ambten van minister zonder portefeuille en van staatssecretaris), bevindt een staatssecretaris zich ten opzichte van een enquêtecommissie in dezelfde positie als een minister.

In de memorie van toelichting bij het ontwerp van wet uit 1850 is deze bepaling als volgt toegelicht:

«De Minister is volgens de Grondwet verplicht aan de Staten-Generaal alle die inlichtingen te geven, welke hij vermeent te kunnen verlenen zonder het belang en de zekerheid van het Rijk, de koloniën en bezittingen van het Rijk in andere werelddelen in de weegschaal te stellen. Die grondwettelijke verplichting maakt ten opzichte van den Minister een regt van enquête overbodig, terwijl van den anderen kant dezelve door den gewonen wetgever ook niet vermag te worden uitgebreid. Van daar de bepaling, dat de Ministers slechts ondervraagd kunnen worden op de wijze bij artikel 89 der Grondwet voorgeschreven.»

Oud heeft deze motivering nogal gezocht genoemd:

«Als de Grondwet bepaalt, dat het recht van enquête bij de wet zal worden geregeld, verschaft zij de wetgever toch ook de vrijheid de minister in die regeling te betrekken. Wel zou ik menen dat het in overeenstemming zou zijn met de tussen de ministers en de Staten-Generaal bestaande verhouding dat het aan hen zou worden vergund zich op de plenaire vergadering te be-roepen, indien zij tegen het beantwoorden van bepaalde vragen bezwaar hebben. Dat de ontwerper der wet hier voor de ministers een grondwettelijk beletsel aanwezig heeft gezien, is te zonderling, waar hij in artikel 21 der wet het voorschrift heeft doen opnemen, dat de ministers, voor zover het

staatsbelang zich daartegen niet verzet, op schriftelijk verzoek der commissie inzage van stukken moeten verlenen. Indien immers de verplichting tot het geven van mondelinge inlichtingen aan een commissie in strijd zou zijn met de Grondwet, zou dit ten aanzien van schriftelijke inlichtingen evenzeer het geval zijn, want artikel 104, tweede lid, der Grondwet maakt tussen deze twee vormen van inlichtingen geen onderscheid.»

De indieners kunnen zich met deze kritiek verenigen. Zij wijzen er nog op dat de Wet van 22 april 1855, houdende regeling der verantwoordelijkheden van de Hoofden der Ministeriële Departementen, uitdrukkelijk bepaalt dat de ministers op eigen verzoek voor een enquêtemissie mogen verschijnen, zij het dat zij in het kader van dat onderzoek niet gedwongen kunnen worden te verschijnen (artikelen 11 en 12). De indieners menen dat een bewindsman ook buiten deze strafrechtelijke context voor een enquêtemissie moet kunnen verschijnen. Zulks zou bovendien niet van de wens van de minister afhankelijk dienen te zijn. Uiteraard zal de minister zich van het verstrekken van inlichtingen kunnen onthouden indien de in artikel 104, tweede lid, van de Grondwet genoemde verschoningsgrond, te weten de strijdigheid met het belang van de Staat, zich voordoet. Op grond van het bovenstaande wordt in de nota van wijziging voorgesteld de bestaande beperking te laten vervallen.

9. Procedure

De leden van de fracties van de K.V.P., A.R.P. en C.H.U. zouden gaarne nog een nadere toelichting ontvangen op de procedure die de indieners voor ogen staat bij de behandeling van een voorstel tot het houden van een enquête. Uiteraard zal de Kamer zich na aanneming van het voorliggend ontwerp dienen te beraden over de daartoe in het Reglement van Orde noodzakelijk geworden wijzigingen. Met betrekking tot een enquêtevoorstel dat door één of meerdere leden van de Kamer aan de Kamer wordt voorgelegd zou naar het gevoelen van de indieners gehandeld moeten worden overeenkomstig de bepalingen betreffende door leden ingediende voorstellen van wet. Voor wat betreft een enquêtevoorstel afkomstig van een commissie uit de Kamer, dat niet van zo eenvoudige aard is dat het zonder vooronderzoek in behandeling kan komen, hebben ondergetekenden in de memorie van toelichting geopperd dat een procedure als neergelegd in artikel 150, lid 4, van het Reglement van Orde zou kunnen worden gekozen.

De leden van de fractie van de K.V.P., A.R.P. en C.H.U. die hieromtrent nadere toelichting verzochten kan onder herhaling dat de Kamer zich in een later stadium over deze vraag zal dienen te buigen, deze gedachte nog als volgt worden toegelicht. Indien een commissie van de Kamer de Kamer een voorstel tot het houden van een enquête voorlegt kan dit voorstel uiteraard weer aan een andere commissie uit de Kamer ter onderzoek worden voorgelegd. Deze werkwijze wordt in de Kamer wel gevolgd bij verslagen van commissies, zoals omtrent de huisvesting der Kamer of wanneer een conclusie op een verzoekschrift door de Regering wordt afgewezen. Voor een enquêtevoorstel ligt deze procedure minder voor de hand. Aangenomen mag immers worden dat een voorstel in een commissie zorgvuldig is overwogen en dat het van een goede motivering voorzien aan de Kamer zal worden voorgelegd. Interessant is in dit verband dat in de Bundestag zelfs een voorstel om een enquête te houden dat afkomstig is van een minderheid niet voor onderzoek naar een andere commissie wordt verwezen (vgl. art. 63 van de Geschäftsordnung).

Artikel 150, lid 4, van het Reglement van Orde bepaalt voor gevallen waarin de Commissie voor de Werkwijze der Kamer een voorstel tot wijziging van het Reglement van Orde aan de Kamer voorlegt, dat naar het oordeel van het presidium niet van eenvoudige aard is en mitgaders niet zonder vooronderzoek in openbare behandeling kan komen, dat alle leden der Kamer aan de commissie hun vragen over dit voorstel kunnen voorleggen. De

c commissie antwoordt daarop in een verslag. Eventueel zouden verdere vragen in een verder verslag kunnen worden neergelegd. De voorbereiding van de behandeling van het voorstel door de Kamer is daarmee voltooid. Het lijkt de indieners denkbaar dat een zodanige procedure ook in het geval van een enquêtevoorstel bruikbaar zou zijn. Alle leden van de Kamer zouden op een zodanig voorstel, afkomstig van een commissie, kunnen reageren met schriftelijke opmerkingen en vragen en de commissie zou daarop schriftelijk moeten antwoorden. Het komt de indieners voor dat zulks ook in dit geval een bevredigende voorbereiding kan opleveren. Zoals gezegd zal het oordeel van de Kamer over deze regeling in een later stadium moeten worden gevraagd.

10. *Ambtelijke bijstand*

De leden van de fractie van de P.v.d.A. vroegen hoe voorzien moet worden in de extra ambtelijke bijstand welke gevegd wordt door een te verwachten toeneming van het enquêterecht. In dit verband vroegen zij of artikel 29 van de Enquêtewet nog wel zou kunnen worden gehandhaafd. De indieners stemmen met deze leden in dat artikel 29 uitgaat van toepassing bij uitzondering van dit recht. Desniettemin achten zij de regeling van artikel 29 haanteerbaar, totdat meer zicht zal zijn verkregen op de ontwikkeling van het enquêterecht. Zij wijzen erop dat hun terughoudendheid om ten aanzien van dit artikel wijzigingen voor te stellen niet als teken van pessimisme mag worden uitgelegd.

Artikelen

Aanhef. De Leden van de V.V.D.-fractie wezen er terecht op dat het woord wet in de aanhef van het eerste artikel eigenlijk een hoofdletter verdient.

Artikel 1. In antwoord op de vraag van de leden van de P.v.d.A.-fractie waarom zo nadrukkelijk gewag wordt gemaakt van aantal en wijze van benoeming en ontslag van leden van de enquêtecommissie, wordt opgemerkt dat het gewenst is dat geen onzekerheid zal bestaan over de vraag welke leden bevoegd zijn namens de Kamer het enquêterecht uit te oefenen. Overigens dwingt het voorschrift de Kamer daartoe een regeling te treffen, voor zover dat niet reeds gebeurd is in de bepalingen in het Reglement van Orde ten aanzien van de samenstelling van commissies, maar wordt het bestaande voorschrift van de enquetewet, dat publikatie eist in de Staatscourant daardoor vervangen. In de praktijk zal dit een vereenvoudiging betekenen.

De redenen van ontslag van een lid kunnen velerlei zijn. Denkbaar is een gewijzigde taakverdeling binnen een fractie. Ook kan een lid om persoonlijke redenen er de voorkeur aan geven geen plaats in een voor een bepaalde enquête aangewezen commissie in te nemen.

De leden van de V.V.D. hebben gelijk met hun kritische opmerking over de nummering van de artikelen 1 en 18. De nota van wijziging zet dit recht.

Artikel 30. De Aanwijzingen bepalen ten aanzien van een citeertitel dat in elk het eerste woord met een hoofdletter dient te worden geschreven en dat verder spaarzaam met hoofdletters dient te worden omgesprongen. Nu de indieners een citeertitel kunnen voorstellen die in vrijwel elk woord essentiële informatie verstrekt menen zij met het geven van hoofdletters aan de woorden parlementair en enquête in de geest der Aanwijzingen te hebben gehandeld.

De Vries
Aarts
Kappeyne van de Coppello
De Kwaadsteniet
Tilanus
Waltmans